

KOLTAY ANDRÁS*

Az „általános személyiségi jog” azonosítása felé

Alkotmányjogi, magánjogi és büntetőjogi vizsgálódás

1. Bevezetés

Az „általános személyiségi jog” mibenléte régóta foglalkoztatja a jogélet különböző szereplőit. Végigkísérte e kérdés a magánjogi kodifikációkat, majd az 1959-es Ptk. alkalmazását, és mióta 1990-ben az Alkotmánybíróság (AB) e kategóriát az alkotmányjogba is bevezette, már nem csak magánjogi relevanciával bír. Az új Ptk. 2013-as elfogadása, valamint az Alaptörvény hatálybalépése pedig e kérdés megítélésében is új helyzetet teremtett, amelyben a régi megközelítések nem feltétlen maradtak egészében érvényesek.

A személyiségi jogok védelmének célja az egyén autonómiájának, szabad kibontakozásának, szabad döntési képességének (önrendelkezésének) és magánszférájának a biztosítása. De a jog e tekintetben szegényes eszköztárával nem képes az emberi személyiség (és ennek nyomán jogi konstrukcióként alkotott jogi személyek létezésének) valamennyi védelemre érdemes aspektusát kodifikált alanyi jogok formájában megragadni. Ezért elengedhetetlenül szükség van az általános személyiségi jog kategóriájára. Balás P. Elemér mára klasszikussá vált meghatározása szerint:

„A személyiségi jog »generális klauzulája« az Mt. javaslatában aranyhíd, mely tételes szabály alakjában ad bátorságot a bírói gyakorlatnak arra a szabadabb működésre, mely a magánjogi bírászkodás alaptermészetéhez tartozik és amely a magyar bírói gyakorlatnak amúgyis jobban felel meg, mint a pozitív joghoz való merev kötöttség elve. Nyugodt lélekkel állíthatjuk tehát, hogy az általános személyiségi jogi oltalom elve a valóságos jogéletet tekintve érvényesül jogrendszerünkben, habár – mint Meszlényi Artúr hangsúlyozza – nincs olyan törvényi rendelkezésünk, mely a személyiségi jog oltalmát általánosságban rendelné.”¹

* Egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar. E-mail: koltay.andras@jak.ppke.hu. A szerző köszöni Lábady Tamás, Navratyil Zoltán, Szomora Zsolt, Téglási András és Török Bernát szakértő megjegyzéseit és kritikáit, amelyeket a kézirat első változatához fűztek.

¹ BALÁS P. Elemér: Személyiségi jog. In: SZLADITS Károly (szerk.): *Magyar magánjog I. Általános rész. Személyi jog.* Budapest, Grill Károly kiadója, 1941. 629.

Az általános személyiségi jog mint generálklauzula funkciója a bírói jogalkotás lehetőségének megnyitása, a kodifikált jog által nem nevesített személyiségelemek jogi megragadása és így védelme érdekében. Balás idejében nem létezett törvénybe foglalt általános személyiségi jog, manapság pedig, mint látni fogjuk, mintha az lenne a gond, hogy túl sok is van belőle. Az új Ptk. is rendelkezik róla, és az Alaptörvény szövegében is felfedezhetjük e generális jogot, amennyiben e kérdésben a korábbi Alkotmányra épülő AB-gyakorlat az Alaptörvény hatálya alatt is érvényesnek tekinthető. Jelen tanulmány elsősorban az általános személyiségi jog magánjogi fogalmát keresi, de eközben nem elkerülhető, hogy mellékutakra tévedjen: ha a Ptk.-beli általános személyiségi jogot vizsgáljuk, akkor a becsület és a jóhírnév védelmét sem téveszthetjük szem elől, és – az alkotmányjogi megközelítésen túl – nem hagyhatjuk figyelmen kívül a büntetőjog szempontjait sem.²

2. Az emberi méltóság alkotmányjogi fogalmáról

2.1. Az Alkotmánybíróság gyakorlata az Alaptörvény előtt

Az ember létezése és méltósága mint maga az emberi egység elsősorban nem „jog”; az emberi lényeg a jog számára tulajdonképpen hozzáférhetetlen. A méltóság „az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő”.³ Definiálni, valamennyi részelemét összefoglalni, lényegét megragadni a jog technikai értelemben nem tudja, védelmét ellenben a kimerítő meghatározás hiányában is biztosíthatja. Az emberi méltóság jogi értelemben, az AB korábbi értelmezésében a személyiségi jogok „anyajoga”:

„Az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jogot az ún. általános személyiségi jog egyik megfogalmazásának tekinti. A modern alkotmányok, illetve alkotmánybírói gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog anyajog, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.”⁴

² A szövegben a „személyiségi jog” fogalmát a régi Ptk.-ban szereplő „személyhez fűződő jog” értelmében is használom, míg a „szólásszabadságot” az Alkotmányba/Alaptörvénybe foglalt „véleménynyilvánítási szabadsággal” azonosnak tekintem.

³ LÁBADY Tamás: Az emberi személy az új Polgári Törvénykönyvben. *Iustum Aequum Salutare*, 2015/3., 141.

⁴ 8/1990. (IV. 23.) AB határozat, indokolás, III. pont.

Az emberi méltóság jogának egyik funkciója az autonómia biztosítása, hiszen az emberi méltóság: „az egyéni önrendelkezésnek egy mindenki más rendelkezése alól kivont magja, amelynél fogva [...] az ember alany maradhat, és nem válik eszközzé, vagy tárggyá.”⁵ Az emberi méltósághoz való jog az élethez való joggal egy-ségben⁶ minden más alapjog korlátozásának abszolút határa, a lényeges tartalom belül az érinthetetlen lényeg. A lényeges tartalom fogalmát az AB összekapcsolta az emberi méltóság fogalmával, mintegy abszolút határt létrehozva az alapjog-korlátozás alkotmányosságának megítélése tekintetében.⁷

„Az emberi méltóság, mint a személyiség integritása, az emberi élettel együtt az emberi lényegét jelenti. A méltóság ember voltunknak és értékünknek fölemelő és *feltétlen tiszteletet parancsoló* volta, *emberi lényegünk rangja*. [...] Az emberi jogok katalógusában és a modern alkotmányokban az emberi élet és méltóság ezért elsősorban nem is mint alapjogok, hanem mint a jogok forrásai, mint jogon kívüli értékek szerepelnek, amelyek sérthetetlenek.”⁸

Az emberi méltóság az AB értelmezésében nemcsak az általános személyiségi jog megfogalmazása, így valamennyi nevesített személyiségi jog forrása, hanem egyúttal valamennyi alkotmányos alapjog eredője is: „Az emberi méltóság minden tárgyi jog megalkotásánál és alkalmazásánál a legfőbb alkotmányos vezérlő elv, az alkotmányos alapjogok, értékek és kötelezettségek rendszerének a tényleges alapja.”⁹ Az alkotmányjogi és a magánjogi „anyajog”-jelleg az emberi méltóság jogi értelmezésében tehát az AB gyakorlatában összekeveredik.

Az emberi méltósághoz való jog és az alapjogok lényeges tartalmának összekapcsolása nyilvánvalóvá tette, hogy az AB az alapjogi rendszert mint értékrendszert veszi figyelembe. Abból az elvi megfontolásból indult ki, hogy az Alkotmány alapjogi rendszere nem szétszórta vagy különálló jogok összessége, hanem egy egységes egész, amelynek alapja és forrása az emberi méltósághoz való jog. Végső soron minden jog visszavezethető rá, belőle további jogok is levezethetők. Tehát az alapjogok egymást átszövik, egymást feltételezik, de bármilyen alapjogról legyen szó, korlátozásuknak van egy abszolút határa.¹⁰

⁵ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, indokolás, D) II. b) pont.

⁶ Az oszthatatlansági doktrína kritikáját l. TÓTH J. Zoltán: „Oszthatatlan és korlátozhatatlan?” – Gondolatok az emberi élethez és méltósághoz való jogról az eutanáziahatározat kapcsán. *Jogelméleti Szemle*, 2005/1.

⁷ 23/1990. (X. 31.) AB határozat, indokolás, IV. pont.

⁸ 23/1990. (X. 31.) AB határozat, Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön párhuzamos véleménye.

⁹ 37/2011. (V. 10.) AB határozat, indokolás, III. 4. 2. 5. pont.

¹⁰ BALOGH Zsolt: Alapjogi tesztek az Alkotmánybíróság gyakorlatában. In: HALMAI Gábor (szerk.): *A megtalált Alkotmány? A magyar alapjogi bíráskodás első kilenc éve*. Budapest, Indok, 2000. 124.

Az emberi méltóság joga így több más, jogszabályban a döntések idején külön nem nevesített alapjog, illetve személyiségi jog forrásává vált, mint például a vérségi származás kiderítéséhez való jog,¹¹ a testi-lelki integritáshoz való jog,¹² az egészségügyi önrendelkezési jog,¹³ a perbeli rendelkezés szabadsága¹⁴ vagy a magánélethez való jog.¹⁵

Az emberi méltóság mint a jog számára egészében megragadhatatlan érték (Kukorelli István és Deli Gergely szóhasználatában) ún. „beszámítási pontokon” keresztül jelent meg az AB gyakorlatában, amelyek „jogilag már konkrétabb felületeket képeztek az emberi méltóság elsősorban nem jogi és rendkívül összetett, definiálhatatlan jelenségén, amelyek már eltúrták a jog durva eszközének érintését”.¹⁶ Ilyen, az emberi méltóság fogalmának konkrét alkalmazásakor előkerülő általános jogosultságok voltak az „önrendelkezési jog”, az „általános cselekvési szabadság”, a „magánszférához való jog”, „a személyiség szabad kibontakozásához való jog”, valamint az „önazonosságához való jog”.¹⁷

Pokol Béla álláspontja szerint az AB az „emberi méltóságot” valójában e célra alkalmasabb alkotmányi szabály híján, mintegy a személyiség szabad kibontakozására vonatkozó általános alkotmányi rendelkezés hiányát pótolva azonosította az általános személyiségi joggal.

„Az emberi méltóság sérthetlenségének elve és az »általános személyiségi jog« téves azonosítása aztán a magyar alkotmánybíráskodás kezdetén [...] egy korábbi német alkotmánybírói döntés hibás értelmezéséből eredt. A német alkotmányban egy sor konkrétan rögzített szabadságjog szerepel, amelyek különböző oldalról biztosítják az egyén cselekvési és gondolkodási szabadságát. Az alapjogi rész első cikkelyeiben azonban két olyan rendelkezés is található, amelyek általánosságukban túlmennek a konkrét szabadságjogokon. Az említett 1. cikkely az »emberi méltóság sérthetlenségét« rögzíti, a 2. cikkely (1) bekezdése pedig a »személyiség szabad kifejtéséhez való jogot« deklarálja. A német szövetségi alkotmánybíróság 1957-ben az ún. »Elfes-ítéletében« [...] arra a következtetésre jutott, hogy az utóbbira alapozva, de kiegészítő jelleggel az emberi méltóság sérthetlenségét is ide vonva összekapcsolja a két cikkelyt egy »általános cselekvési szabadságjogban«, vagy más elnevezésben »általános személyiségi jogban« [...]. A magyar alkotmánybírók »általános személyiségi jog« elnevezésben vette át ezt a 8/1990.-es határozatában, és mivel a hazai

¹¹ 57/1991. (XI. 8.) AB határozat.

¹² 75/1995. (XII. 21.) és 39/2007. (VI. 20.) AB határozatok.

¹³ 56/2000. (XII. 19.) AB határozat.

¹⁴ 9/1992. (I. 30.), 1/1994. (I. 7.) és 4/1998. (III. 1.) AB határozatok.

¹⁵ 35/2002. (VII. 19.) és 36/2005. (X. 5.) AB határozatok. Az emberi méltóság AB által kimunkált körvonalairól I. BALOGH Zsolt: Az emberi méltóság: jogi absztrakció vagy alanyi jog. *Iustum Aequum Salutare*, 2010/4., 37.

¹⁶ DELI Gergely – KUKORELLI István: Az emberi méltóság alapjoga Magyarországon. *Jogtudományi Közlöny*, 2015/7–8., 342.

¹⁷ Uo.

alkotmányban nem szerepelt a németek számára középponti jelentőségű »személyiség mindenoldalú kifejtéséhez való jog« ezért az általános személyiségi jogot az emberi méltóság sérthetlenségével azonosította, mivel ez megtalálható volt benne. [...] Ezzel az átértelmezéssel azonban eltorzította ezt, és annak eredeti tartalmát, a megaláztatás tilalmát eltüntetve egy teljesen más gondolati körbe tolta át.¹⁸

E következtetésnek a későbbiekben, az általános személyiségi jog magánjogi azonosításakor még jelentős szerepe lesz.

2.2. Az Alaptörvény rendelkezései és a nyomukban formálódó alkotmánybírói gyakorlat

Az Alaptörvény II. cikke szerint „Az emberi méltóság sérthetetlen”. Ezzel a szöveg egyrészt megismétli az I. cikkben az emberi jogokkal kapcsolatban általában megfogalmazottakat, másrészt szóhasználatában megerősíti az emberi méltóság mint védett jog korábbi alkotmányos pozícióját, ahol az Alkotmány csak az élettől és a méltóságtól való „önkéntes megfosztás” tilalmát írta elő [54. § (1) bekezdés]. A „sérthetlenség” biztosan nem jelent „korlátozhatatlanságot”, sem a méltóság, sem más emberi jogok vonatkozásában. De akkor mit jelent? Varga Zs. András szerint a sérthetlenségi parancs a méltóság transzcendens dimenziójában nyer értelmet, amennyiben a jog elismeri, hogy a méltóság a tételes jog számára érinthetetlen.¹⁹ Azaz, a méltóságot a jog bizonyos esetekben korlátozhatja (az nem korlátozhatatlan alapjog), mások pedig önkényesen meg is sérthetik, de ez nem változtat a méltóság értékének jog vagy más ember általi elérhetetlenségén. Ugyanakkor az Alaptörvény I. cikke általában az alapvető jogokról szintúgy „sérthetetlenként” szól, hasonlóan a korábbi Alkotmány 8. § (1) bekezdéséhez. Mivel az kizárható, hogy valamennyi emberi jog a méltóság szintjére emelhető, akár jogi, akár a transzcendens érték meglétét feltételező értelmezésben, ezért elfogadható értelmezés az, amely szerint a „sérthetetlen emberi jogok” a maguk absztrakt megjelenésükben teljeseek, de az állam által korlátozhatóvá válnak, amikor az alkotmányi szinten megjelenő absztrakció „testet ölt”, és tételes jogi normaként törvényekben bukkannak fel.²⁰ Ami biztos, maga az Alaptörvény és az Alkotmány is lehetővé tette az alapjogok korlátozását [I. cikk (3) bekezdés, 8. § (2) bekezdés].

¹⁸ POKOL Béla: Gondolatok az alkotmánybírói döntések elvi alapjaihoz. *Jogelméleti Szemle*, 2012/1. 160–171.

¹⁹ VARGA Zs. András: Méltóság és közösség. In: HALUSTYIK Anna – KLICSU László (szerk.): *Cooperatrici veritatis: Ünnepi kötet Tersztyánszkyné Vasadi Éva 80. születésnapja alkalmából*. Budapest, Pázmány Press, 2015. 179.

²⁰ GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: „8. §”. In: JAKAB András (szerk.): *Az Alkotmány kommentárja*. I. kötet. Budapest, Századvég, 2009. 404.

Az emberi méltóság jelentése körüli polémia megújulhatott az Alaptörvény negyedik módosításakor, amelynek során, 2013 áprilisában a szólásszabadságot biztosító IX. cikk a következő új bekezdésekkel egészült ki:

„(4) A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.

(5) A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek – törvényben meghatározottak szerint – jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.”

Az új (5) bekezdés egyértelműen az új Ptk. [2:54. § (5) bekezdés] rendelkezéseinek, a magánjogi gyűlöletbeszéd-korlátozás alkotmányos alátámasztására szolgált,²¹ amelynek sikere kétséges.²² A kormány által kiadott „háttéranyag” szerint a (4) bekezdés ezzel szemben nem tesz mást, mint „az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatát emeli alkotmányos szintre”.²³ Ha ez valóban így van, akkor lényegében minden maradhat változatlan, az emberi méltóság alkotmányos értelemben általános személyiségi jog, amely azonban korlátozható a megszokott szükségesség/arányosság teszt alapján. Egyes, 2013 óta megszületett AB-döntések valóban ezt az értelmezést támasztják alá. A nemzetiszocialista és a kommunista rendszerek bűneinek tagadását tiltó büntető tényállást alkotmányossági vizsgálat tárgyává tevő 16/2013. (VI. 20.) AB határozat ennek megfelelően azt mondta ki, hogy:

„A módosítás eredményeképpen tehát most már maga az Alaptörvény is kifejezetten nevesít egy olyan esetkört, ahol a véleménynyilvánítás szabadsága már nem érvényesül, azaz tulajdonképpen megtiltja az alapjoggal való tudatos visszaélést. E tilalom a véleménynyilvánítás szabadságát érintő normák alkotmányos vizsgálatokor elvi kiindulópontnak tekintendő rendelkezés.”²⁴

A 7/2014. (III. 7.) AB határozat (az új Ptk. 2:44. § összefüggésében) is azt állapította meg, hogy:

„Az emberi méltóság alkotmányos helyéből egyenesen következik, hogy az még a kitüntetett szereppel bíró véleménysszabadságnak is korlátja lehet. Az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdése szövegszerűen is egyértelművé tette ezt. Nem vitás tehát, hogy a szólásszabadságnak az emberi méltósággal szemben adott esetben meg kell hajolnia. Az alapjogok kor-

²¹ *Háttéranyag az Alaptörvény negyedik módosításához*. 18.

²² L. KOLTAY András (szerk.): *A gyűlöletbeszéd korlátozása Magyarországon*. Budapest, CompLex, 2013. 106–109.

²³ *Háttéranyag* i. m. (21. l.) 17.

²⁴ 16/2013. (VI. 20.) AB határozat, [49] bekezdés.

látozásának az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében foglalt általános szabályából következően ugyanakkor az alkotmányossági kérdés ez esetben is mindig az, hogy pontosan mely esetben kell a szólásszabadságnak engednie, azaz annak az emberi méltóság védelmét szolgáló korlátozása mely esetben minősül szükségesnek és arányosnak. Nyilvánvaló ugyanis, hogy az adott szabályozás emberi méltósággal való bármilyen összefüggése önmagában nem igazolhatja a szólásszabadság korlátozását. Ellenkező esetben a szólásszabadság tartalma kiüresedne, mivel az emberi méltósággal, illetve az abból fakadó jogokkal a jogszabályi rendelkezések rendkívül széles köre áll közelebbi vagy távolabbi kapcsolatban. Az emberi méltóság védelméhez való jog csak az emberi státusz jogi meghatározójaként korlátozhatatlan, míg mint általános személyiségi jog és a belőle származó személyiségi jogok korlátozhatók.”²⁵

Ha így állna a helyzet, akkor lényegében csak azt az értelmezési kérdést kellene kezelni, amely alapján a II. cikkben foglalt sérthetetlenség nem jelent korlátozhatatlanságot, míg a IX. cikk (4) bekezdésében foglalt „megsértésre irányulás” tilalma nem jelenti azt, hogy a jog ne lenne korlátozható mégis bizonyos esetekben; eközben a méltóság a II. cikkben általános személyiségi jogként,²⁶ a IX. cikkben pedig a szólásszabadság sajátos korlátjaként szerepel, azaz utóbbi helyen az előbbihez képest szűkebb értelemmel. Ezekon a nehézségeken felülemelkedni önmagában sem lenne csekély jogértelmezési bravúr.

Téglási András cikkében azonban ettől eltérő lehetséges értelmezéseket is vázol, amelyeknek kezdeményei szintén meg-megjelentek az AB 2013 óta gyarapodó gyakorlatában. Ha a IX. cikk (4) bekezdését szigorúan, a szavak nyelvtani értelme szerint értelmezzük, akkor azt jelentheti, amit mond: a szólásszabadság gyakorlása nem (a legkisebb mértékben sem) sértheti az emberi méltóságot (mivel a méltóságot nem szándékos magatartással megsérteni nemigen lehet, az „irányulás” legtöbbször evidens módon megállapítható). Ez pedig Téglási szóhasználatában „az alapjogi teszt kizárását” és „egyértelmű normahierarchia felállítását” jelentené.²⁷ (Ha pedig a méltóságot tág értelemben, az emberi/személyiségi jogok anyajogaként értelmezzük, akkor már csak egy lépésre van az a biztosan elfogadhatatlan következtetés, hogy a szólásszabadság gyakorlása soha, semmilyen mérték-

²⁵ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, [43] bekezdés.

²⁶ Az AB az Alaptörvény hatálya alatt, 2012 után is fenntartotta az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban szereplő érvek és megállapítások alkalmazhatóságát az emberi méltóság értelmezése tekintetében [l. 30/2013. (X. 28.) AB határozat]. E megközelítés kritikájaként l. TÉGLÁSI András: Az Alkotmánybíróság alapjogvédelmi gyakorlata az Alaptörvény hatálybalépése után. *Közjogi Szemle*, 2015/2., 19. Több határozat pedig kifejezetten megerősítette azt is, hogy az emberi méltóság az általános személyiségi jog anyajoga [l. pl. 25/2012. (V. 18.) AB határozat, a 7/2014. (III. 7.) AB határozat, 3038/2014. (III. 13.) AB határozat, a 24/2014. (VII. 22.) AB határozat].

²⁷ TÉGLÁSI András: Véleményszabadság vs. emberi méltóság – Egy rejtélyes alaptörvény-módosítás nyomában. *Acta Humana*, 2015/6., 33. A hasonló következtetés elvi lehetőségére nézve l. SMUK Péter: Ostrom vagy felújítás alatt? A véleményszabadság új határai. *Közjogi Szemle*, 2013/2., 27.

ben nem sérthet meg egyetlen emberi és/vagy személyiségi jogot sem.) Az 1/2015. (I. 16.) AB határozat, amely egy alkotmányjogi panasz nyomán a büntetőjogi becsületsértés kérdését érintette, tesz egy ilyen értelmű utalást:

„Az emberi méltósághoz való jog azonban nem egyszerű versengő alapjogként szerepel, hanem azt az Alaptörvény IV. módosítása értelmében, mintegy kiemelten védett alapjogot a véleménynyilvánítás elé helyezve kimondja, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.”²⁸

Az országgyűlési képviselők szólásszabadságát érintő 3206/2013. (XI. 18.) és a 3207/2013. (XI. 18.) AB határozatok többségi indoklásából ilyen értelmezés szintén kiolvasható lehet:

„[...] a véleménynyilvánítás szabadságának alaptörvényi védelme eleve nem terjed ki azokra az esetekre, amikor valaki a véleménynyilvánítás szabadságát úgy gyakorolja, hogy az mások emberi méltóságának, továbbá a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére irányul.”²⁹

Utóbbi két döntés megértéséhez meg kell jegyezni azt, hogy előadó bírójuk Pokol Béla volt, aki – mint fent olvashattuk – az emberi méltóság szűkebb értelmezését tekinti elfogadhatónak. Ebből következően feltehetően az általa jegyzett többségi határozatok indoklásaiban is e szűkebb értelmében (a megaláztatás tilalmaként azonosítva) alkalmazza a kifejezést. Ez lenne Téglási kategorizálásában a IX. cikk (4) bekezdés harmadik lehetséges értelmezése, azaz a normahierarchia felállítása, de az emberi méltóság szűkebb felfogása mellett.³⁰ Azaz, a méltóság védelmének parancsa ezen értelmezés szerint is – hasonlóan az előzőhöz – minden esetben erősebb a szólásszabadság biztosításánál, de ez csak a méltóság leszűkített értelmezése mellett érvényesül. (Ha a méltóságot sértő beszédet azonban ezen értelmezéssel ellentétben teljes egészében kirekesztené a döntés a szólásszabadság védelmének hatóköre alól, az radikális szakítást jelentene a korábbi AB-gyakorlattal,³¹ illetve a szólásszabadság eddigi alkotmányos felfogásával; erre maguk az érintett határozatok nem utalnak, igaz, a szűkített tartalmú méltóságfogalom sem jelenik meg bennük.) A 7/2014. (III. 7.) AB határozat e tekintetben is tesz egy utalást, amelyben egy mondatban említi a méltóság kétféle lehetséges értelmezését:

²⁸ 1/2015. (I. 16.) AB határozat, [32] bekezdés.

²⁹ 3206/2013. (XI. 18.) AB határozat, [23] bekezdés és 3207/2013. (XI. 18.) AB határozat, [21] bekezdés.

³⁰ TÉGLÁSI i. m. (27. lj.) 37.

³¹ TÖRÖK Bernát: A közlések alkotmányos alapértéke a szólásszabadság magyar koncepciójában. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 2.* Budapest, Wolters Kluwer, 2015. 217.

„Az emberi méltóság védelméhez való jog csak az emberi státusz jogi meghatározójaként korlátozhatatlan, míg mint általános személyiségi jog és a belőle származó személyiségi jogok korlátozhatók.”³²

A 3122/2014. (IV. 24.) AB határozatban a testület szintén az emberi státusz védelmét emelte ki mint a méltóság korlátozhatatlan lényegét. Az ügy előzményeként egy olyan választási reklámfilm közzétételét tagadta meg egy médiaszolgáltató, amelyben „egy katonai egyenruhába bújt majomnak öltözött ember szerepel, aki korábbi magyar miniszterelnökök hangjára tátog”. Az alkotmányjogi panasz indítványozója ezt az elutasítást sérelmezte.

„Az Alkotmánybíróság osztja az NVB és a Kúria álláspontját, miszerint a jelöltek állatokkal való azonosítása dehumanizálja az érintett személyeket, mivel így a megjelenített állathoz kötődő esetleges negatív tulajdonságok közvetlenül a kampányfilmben kritizált személyekhez kötődnek. Bár a fentebb kifejtettek szerint az Alaptörvény által védett véleménynyilvánítás köre a közhatalmat gyakorló személyekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatos vélemények esetében tágabb, mint más személyeknél, az emberi méltóságuknak az ő esetükben is van egy olyan lényegi, érinthetetlen magja, melyet az esetleges kritikát megfogalmazó személyek is kötelesek tiszteletben tartani. Jelen választási ügyben az érintetteknek állatokként történő, megalázó módon megvalósított ábrázolása ezt a lényegi tartalmat – és ezzel az Alaptörvény II. cikkét és a IX. cikk (4) bekezdését – sérti meg.”³³

A IX. cikk (4) bekezdése szerinti sérthetetlen emberi méltóság nem jelentheti a méltóság mint anyajog teljes korlátozhatatlanságát. Ebből eredően az is bizonyossá válik, hogy az ott meghatározott méltóság csak szűkebb értelmű lehet (mint például az emberi státus elismerésére, az emberi mivolt tiszteletben tartására vonatkozó jog). Márpedig – mint látni fogjuk – annak, hogy a méltóság milyen tartalommal szerepel az Alaptörvényben, komoly következményei lehetnek a Ptk. értelmezésére nézve is.

3. Az emberi méltóság, a becsület, a jóhírnév és az általános személyiségi jog a polgári jogban

3.1. A régi Ptk. 75–76. §-ai

A régi Ptk. 75. § (1) bekezdése volt az „általános személyiségi jog” megfogalmazásának tekinthető: „A személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a törvény védelme alatt állnak.” A joggyakorlat ebből a megfogal-

³² A [24] és [43] bekezdés.

³³ 3122/2014. (IV. 24.) AB határozat, [17] bekezdés.

mazásból azt a következtetést vonta le, hogy az emberi személyiség vagy a jogi személyek létezésének azon, a magánjog védelmét érdemlő aspektusai, amelyek nem szoríthatók be egyetlen, a törvény későbbi szakaszaiban (76–83. §) nevesített személyiségi (személyhez fűződő) jog hatóköre alá sem, a 75. § mint általános személyiségi jog alapján kaphatnak védelmet.

Ilyen, nevesítetlen személyiségi joggá vált többek között a szülőnek gyermeke fejlődéséhez, felneveléséhez fűződő joga, amit a gyermek halála lehetetlenné tesz (BDT2001. 349), a hivatás gyakorlásához fűződő jog (BDT2008. 1757), az emlékekhez, azok ápolásához való jog (BDT2008. 1899), a teljes családban éléshez való jog (BDT2009. 2092), a magánélethez való jog (BH2001. 61), a peres eljárásban a jogorvoslati jog (BH2012. 90). Ugyanakkor, ha egy jogosultságnak a bíróság szerint nem volt meg az emberi személyiséghez való kellően szoros kapcsolódása, úgy nem volt személyhez fűződő jognak tekinthető, és így a Ptk. alapján nem lehetett a jogsértővel szemben igényt előterjeszteni (ilyen a tisztességes eljáráshoz való jog a BDT2015. 3337 szerint).

A régi Ptk. 76. §-a pedig mindössze néhány személyiségi jog felsorolását tartalmazta, azokat, amelyeket később a 77–83. §-okban a törvény külön nem említett:

„A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen az egyenlő bánásmód követelményének megsértése, a lelkiismereti szabadság sérelme és a személyes szabadság jogellenes korlátozása, a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése.”

Ebből számunkra – az általános személyiségi joghoz való kapcsolódásai miatt – a becsület és az emberi méltóság joga fontos, amelyeket, mint látjuk, a törvény-szöveg megfogalmazása összetartozó párként kezel („...valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése”). Ez az összetartozás azonban csak a kettő közötti szoros összefüggés tényére utal, a szöveg alapján azok semmiképpen nem tekinthetők egymás megfelelőinek, illetve egymástól elválaszthatatlan személyiségi jogoknak.

A legtöbb e tekintetben releváns bírói döntés azonban mégis csak így, azaz néhol egymás megfelelőiként, máshol pedig elválaszthatatlan – értsd: önmagában állva, külön-külön nem értelmezhető elemekből álló – párként értelmezte a becsület és az emberi méltóság jogait. Az emberi méltóság vonatkozásában így – a becsülethez hasonlóan – az „indokolatlanul bántó”, „megalázó”, „sértő”, „lealázó” kifejezéseket ítélték jogsértőnek (BH1997. 578, BH2000. 293, BH2002. 352, EBH2011. 2408, BDT2006. 1466), vagy éppen megállapították, hogy „az alperes jogszerű eljárásával a felperes becsülete, emberi méltósága illetve jó hírneve nem sérült” (BH2003. 108).

A Pécsi Ítéltábla BDT2010. 2191 sz. döntése azonban az ítéletek többségével szemben abból indult ki, hogy az emberi méltóság és a becsület joga nem azonos

tartalmú, és egy olyan tényállás alapján (a sajtóban engedély nélkül közölt fényképek, amelyek roma gyermekeket összefüggésbe hoztak a Magyar Gárda tüntetésével) állapította meg az emberi méltóság megsértését, amely feltehetően nem valósította meg a becsülethez való jog megsértését. Szintén a Pécsi Ítélőtábla állapította meg, hogy ha valakinek az arcképét egy meztelen női testhez montírozzák, és ezáltal azt a látszatot keltik, hogy a képen a felperes (egy iskolai tanárnő) látható, az a jóhírnévhez és a képmáshoz való jog megsértése mellett megvalósítja az emberi méltóság megsértését is (BDT2011. 2549). A bíróság ezen ügyekben az emberi méltóság sérelmét a megalázásban (a tanárnő esetében), illetve az emberek közötti egyenlőség tételének elutasításában (a roma gyermekek esetében) látta. A Fővárosi Ítélőtábla (BDT2016. 3441) az emberi méltóság kategóriájába az emberhez méltó bánásmód iránti igényt, az egyén önbecsülésének jogi elismerését értette bele. Korábban, még 1997-ben a Legfelsőbb Bíróság pedig a nevetségesség tételben, a sajnálat érzésének felkeltésében látta a méltóság sérelmét (BH1997. 578). Az emberi méltóság magánjogi fogalma e döntések alapján tehát elválnak a becsület jogától, és a megaláztatás tilalma, illetve az egyenlő emberi státus elismerésének (egymással szorosan összefüggő) részjogait fedezhetjük fel benne.

Egyes újabb döntések e megközelítéssel összeférően nyilatkoztak, amikor például megállapították, hogy „a bíróság eljárási szabálysértései [...] a fél [...] emberi méltósága megsértésének megállapítására csak akkor adnak alapot, ha az eljárási szabálysértést a fél személyiségének lényegét alkotó ismérvek miatt követte el” (EBH2007. 1598), a gyermek „amiatt, hogy az apja őt az édesanyja sérelmére elkövetett erőszakos közöszlélssel nemzette”, emberi méltósága megsértésének megállapítását nem kérheti (BH2009. 149), illetve, hogy „a fogvatartott emberi méltóságát sérti, ha a büntetés-végrehajtási intézet a fogvatartás során nem biztosítja a minimális mozgásteret” (BH2016. 240).

Más bírói döntések ennél is tovább mentek az emberi méltóság önálló értelmezésében, és még az új Ptk. elfogadása előtt azonosították általános személyiségi jogként az emberi méltóságot, ami a régi Ptk. szövegére alapozva legalábbis kétséges eredménye a törvényértelmezésnek. A BDT2013. 2941 szerint „az emberi méltósághoz való jog olyan általános személyiségi jog, amelynek összetevői közé tartoznak pl. a személyiség szabad kibontakoztatásának joga, az önrendelkezési jog és a magánszférához való jog is”, míg a BDT2016. 3543 rögzíti, hogy „a magánlakás sérthetlenségéhez való alapjog az emberi méltósághoz való általános személyiségi jognak az egyik alkotóeleme”.

A régi Ptk. 76. §-ában foglalt emberi méltóság így egymással versengő, eltérő értelmezéseket kapott a joggyakorlatban, hol (leggyakrabban) a becsülethez való jog elválaszthatatlan párjaként, hol – a Pokol-féle alkotmányjogi értelmezéshez közelebb álló módon – önálló személyiségi jogként, hol pedig – az AB kilencvenes évekbeli többsége által vallottakhoz illeszkedően – általános személyiségi jogként szerepelt.

3.2. A méltóság – becsület – jóhírnév jogainak elhatárolása

Az emberi méltóság magánjogi értelmezéséhez így – a fenti lehetőségek közül leginkább az első elfogadására hajló joggyakorlat okán – szükséges a becsület magánjogi fogalmának értelmezése is. Ha pedig a „becsület” fogalmát elemezzük, elkerülhetlenné válik a „jóhírnév” fogalmának a körüljárása is. Utóbbi az egyszerűbb feladat. A jóhírnévhez való jog a közmegegyezés szerint azon érdeket védi, hogy az adott személlyel kapcsolatban kialakult, vagy kialakuló társadalmi megítélés valós tényeken alapuljon. Mivel a normaszöveg lényegében változatlan maradt az új Ptk.-ban is [régai Ptk. 78. §, új Ptk. 2:45. § (2) bekezdés], ezért az új törvény hatására sem szükséges e megközelítésen módosítani. A jóhírnév megsértését megalapozza az, ha a valótlan tényállítás alkalmas az érintett személy hátrányos társadalmi megítélésének kiváltására (BH2010. 294). A jóhírnév védelme nem azt célozza, hogy a személyről a társadalomban alkotott kép megfeleljen a személy tényleges „értékének”, hanem azt, hogy ez a kép valós tényekből levont következtetések eredményeképpen álljon össze (de attól még lehet téves vagy helytelen). Talán nem tökéletes a példa, de legalább életszerű: amikor a társadalom egy része a „Viszki Rablót” egyfajta népi hősnek tartotta, nem pedig a társadalomra veszélyes bűnözőnek, az a Ptk. szempontjából nem volt diszfunkciónak tekinthető, hiszen a törvény e tekintetben csak azt célozza, hogy a társadalom a valóságnak megfelelően értesüljön a Viszki által elkövetett tettekről. Ugyanakkor persze a „társadalmi megítélés” csupán egy nehézkes jogi fikció; „a társadalomnak” nincs véleménye semmiről, csak az egyes embereknek van,³⁴ amelyek aztán az azonos vagy legalábbis hasonló vélemények gazdáit különböző csoportokba kényszerítik (azok csoportja, akik az utcára rohantak a magyar labdarúgó válogatott 2016. nyári sikereikre; azoké, akik belül boldogok voltak, de az ünneplés e módját túlzásnak érezték; és azoké, akik felháborodtak a közrend ilyen mértékű veszélyeztetésén – a kérdés megalapozott megítéléséhez mindannyiuknak szükségük van a valós tényekre). Ez a nehézkes jogi fikció mégiscsak szükséges, sőt elengedhetetlen a jóhírnév megfelelő értelmezéséhez és alkalmazásához; a jóhírnév megsértésének megállapítása ugyanis objektív alapon kell hogy történjen, azaz a bírónak a mérlegelésekor a társadalomnak egy észszerűen gondolkodó, a tényekre kíváncsi, azok valóságát elváró tagjára kell gondolnia, Ő lenne a magyar „*man on the Clapham omnibus*” vagy „*reasonable man*”.³⁵ Amikor tehát azt kívánja a jog meggátolni, hogy az egyén társadalmi értékelésében megalapozatlanul – valótlan tényállítás útján – következzen be romlás, akkor valójában nem a társadalom egészére figyel (erre nem is volna képes), hanem annak egy fiktív tagjára, aki a valóságban talán nem is lé-

³⁴ Vö. a „népakarat” alkotmányjogi fikciójával, I. CSINK Lóránt – FRÖHLICH Johanna: ...az alkotmányjogon innen. *Alkotmánybírósági Szemle*, 2011/1., 67.

³⁵ *McQuire v. Western Morning News* [1903] 2 KB 100 (CA), *Hall v. Brooklands Auto-Racing Club* (1933) 1 KB 205, *Lewis v. Daily Telegraph* [1964] AC 234 (HL).

tezik, de biztosan alapos számbeli kisebbségben van a többi, „*non-reasonable*”, vagy legalábbis „*not-so-reasonable*” polgártársához képest. Ennek megfelelően a jóhírnév sérelméhez nem szükséges, hogy „a társadalom” legalább egy bizonyos részében ténylegesen is romoljon az érintett személy megítélése, ahhoz önmagában a valótlan és sérelmes tények közzététele elegendő.

Figyelemre méltó továbbá, hogy a jóhírnév-védelem tényállása a valótlan és sértő tényállítások közlését minősíti jogsértőnek, azaz a „csak” valótlan tényállítások nem korlátozhatóak. Ebből a körülményből következik, hogy a személyiségi jog elnevezése méltán „jöhírnévhez”, és nem pusztán a „hírnévhez” való jog: mivel a valakiről állított valótlan, de az illetőre nézve nem sértő tényállítások nem valósítják meg a deliktumot, ezért állítható, hogy a Ptk. egyfajta „jó” hírnevet véd, amennyiben csak a társadalmi megítélésre hátrányos következménnyel járó állításokat rendeli szankcionálni. Ebben az értelemben rokonítható a Btk.-beli rágalalmazás tényállásával, amely abból indul ki, hogy a valós tényállítások is lehetnek rágalmozók, és a törvény csak indokolt esetben engedi a valóságbizonyítás lefolytatását (Btk. 226. § és 229. §), ezzel szintén az egyén „jó” hírnevét, azaz kedvező társadalmi megítélését védi. (Érdekes, hogy a két jogág logikája azonos célra irányul, de ezt szükségszerűen ellentétes utat bejárva tudja érvényre juttatni: a polgári jog nem tiltja önmagában a valótlan tényállítást, míg a büntetőjog nem engedi feltétel nélkül a valós tények közzétételét sem.) A gyakorlatban ennek a felismerésnek viszonylag csekély következménye van: a jóhírnév-védelemre irányuló eljárások értelemszerűen a valótlan és sértő állítások miatt indulnak, a büntetőeljárásban pedig a közügyek vitáját érintő ügyekben engedni szokták a valóság bizonyítását.

A becsülethez való jog tartalmának azonosítása ennél problémásabb. A régi Ptk. e jog esetében nem adott szövegében semmiféle kapaszkodót, így a helyes értelmezés megtalálása egészében a bírói gyakorlatra és a jogtudomány képviselőire maradt. A „becsület” mint elvont – nem jogi – jelenség az emberi személy olyan belső, immanens értékére vonatkozik, amelyet jogi eszközökkel megragadni képtelenség, és amely, mivel mibenléte szükségszerűen egyénenként eltérő, a jog általánosító, standardizáló, objektívizáló törekvéseinek szilárdan ellenáll. Ha a becsület sérelmét az érintett egyén szubjektív becsületessége alapján kellene megítélni (még ha sikerülne is közmegegyezésre jutni a „becsületesség” mibenlétével kapcsolatban, ami felettébb kétséges), akkor a jogalkalmazás a lehetetlenre vállalkozna, és szembemenne a személyiségi jogok uniformizálást előírányzó, azaz az egyén jogait vitathatatlan egyedisége és páratlansága ellenére is szükségszerűen általános mérce szerint védő megoldásaival. Székely László ezt így fogalmazta meg 1985-ben: „...a jogi dogmatika esetenként kénytelen vélelmezni bizonyos értékek meglétét ott, ahol ezek tényleges meglétének és minőségének adekvát megítélésére lényegénél fogva képtelen.”³⁶

³⁶ SZÉKELY László: A személyiségi jogok „érdem szerinti elosztásáról”. *Jogtudományi Közlöny*, 1985. május. 281.

A becsület tehát a magánjogban objektív kategória. A következetes bírói gyakorlat szerint a régi Ptk. alkalmazásában azon vélemények, értékítéletek minősültek becsületet sértőnek, amelyek „indokolatlanul bántóak”, „megalázóak”, „sértőek”, „lealázóak” voltak; az új Ptk. szövegében e fordulatok némelyike köszön vissza [új Ptk. 2:45. § (1) bekezdés]. Törő Károly szerint míg „a hírnév, a személy híre csupán alapja a személyiség társadalmi értékelésének, a becsület kifejezés viszont magát az értékelést, a személyiség értékének a meghatározását jelenti”.³⁷ Törő, akinek személyiségvédelmi munkásságán jogászgenerációk nevelkedtek, a becsület földhözragadt, erkölcsi töltetétől jórészt megfosztott jogi fogalmát „viszszahúzná” annak emelkedettebb köznapi, morális megalapozású fogalmához, amikor a jogi becsületben a személyt érintő értékelést lát. Ebből egyenesen adódik másik következtetése, amely szerint:

„[...] a személyiség értékelésének a forrása a társadalmi elvárás és elismerés. Alapja a személy magatartása, tettei, cselekedetei, illetve az ezeket tükröző tények, az ezekre vonatkozó ismeretek, adatok. Az értékelés előnyös vagy hátrányos lehet a személyiségre, ezért beszélhetünk becsületről vagy a becsület hiányáról. [...] [...] egészséges társadalomban a személyiség érvényesülésének az alapja a személyiség valódi társadalmi értéke, és az ennek megfelelő társadalmi értékelése, azaz becsülete.”³⁸

Törő szerint tehát míg a jóhírnév mint alanyi jog az egyénre vonatkozó tények valódiságát igyekszik biztosítani, addig a becsület az ilyen tényeken alapuló – azaz megalapozott, az egyén valós értékének megfelelő – társadalmi értékelés. Petrik Ferenc ugyanígy, Törőhöz hasonlóan nyilatkozik a becsület jogi fogalmát illetően.³⁹

Görög Márta a becsület jogi fogalmában többféle árnyalatot felfedezve úgy fogalmaz, hogy bár a becsület „belső személyiségi érték”, a jogrendszer csak a „kiható jogot, értéket védheti”, így a becsületet „nem a szó szerinti értelmezése alapján kell értékelni”.⁴⁰ Így folytatja: „...a becsület a társadalmi megítélés, értékítélet terrénumába tartozik”, a becsület – a Törő és Petrik által kitaposott nyomvonalon haladva – „az érintett személyről a társadalomban kialakult értékítélet, a személy társadalmi megítélése”.⁴¹

³⁷ TÖRŐ Károly: *Személyiségvédelem a polgári jogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1979. 417.

³⁸ Uo., 418.

³⁹ PETRIK Ferenc: *A személyiség jogi védelme. A sajtó-helyreigazítás*. Budapest, HVG-ORAC, 2001. 87.

⁴⁰ GÖRÖG Márta: A személyiség védelme a becsület és a jóhírnév vonatkozásában. In: CSEHI Zoltán – KOLTAY András – NAVRATYIL Zoltán (szerk.): *A személyiség és a média a polgári és a büntetőjogban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014. 154.

⁴¹ Uo.

Ezt a megközelítést valamelyest kiegészíteném, illetve tovább árnyalnám: megítélésem szerint a – fenti megjegyzésem értelmében fiktív – „társadalmi értékítélet” vagy „társadalmi megítélés” nemigen lehet védendő tárgya a becsülethez való jognak. Az egyén számára kétségtelenül értékkel bíró (számára kedvező vagy csak elfogadható, mindenesetre mindig tovább rontható), rá vonatkozó társadalmi megítélés a becsülethez (és a jóhírnévhez) való jog védelme következtében maradhat olyan, amilyen állapotában a sérelmet szenvedett fél azt megóvásra méltónak találta. Más szóval: a becsülethez való jog védelmének fő célja az, hogy az egyénről alkotott „társadalmi kép” (értékítélet, megítélés stb.) ne „indokolatlanul bántó”, „megalázó”, „sértő”, „lealázó” vélemények nyomán formálódjon. Az új Ptk. egészen pontosan úgy fogalmaz, hogy „a becsület megsértését jelenti különösen a más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására alkalmas, kifejezőmódjában indokolatlanul bántó véleménynyilvánítás” [2:45. § (1) bekezdés]. A normaszövegből immáron egyértelművé is válik, amit Törő és Petrik még legfeljebb csak találgathatott a rendelkezésükre álló bírósági ítéletek vizsgálata alapján, hogy csak azon vélemények sérelmesek, amelyek alkalmasak „más személy társadalmi megítélésének hátrányos befolyásolására”. A jog az ilyen hátrányos befolyásolástól mentes társadalmi megítélés érdekében védi az egyént. Azaz nem magát a társadalmi megítélés korábbi állapotát védi, annak pontos felmérésére objektív okokból nem is vállalkozhat. Székely Lászlóval egyetértve állíthatjuk, hogy az egyén értékét, a valós érték és a tényleges értékelés közötti összhangot vagy diszkrpanciát jobbra szintén figyelmen kívül kell hogy hagyja. Ezen túlmenően a jóhírnév jogánál tapasztaltakhoz hasonlóan a jog itt sem gátolhatja meg annak lehetőségét, hogy „a társadalom” még *nem* megalázó, *nem* indokolatlanul bántó és *nem* sértő vélemények ismeretében is téves következtetésre jusson az egyén megítélését illetően.

A jóhírnévhez és a becsülethez való jog tárgya tehát jórészt azonos, és a valós tényeken, illetve a nem szélsőséges véleményeken alapuló értékítélet lehetőségét, de nem az ilyen értékítélet tényleges manifesztálódását védi. Ugyanakkor a becsülethez való jog ingoványosabb talajon áll, mint a jóhírnév védelme, ennek oka pedig a vélemények szubjektív jellegében keresendő. Világos, hogy mindkét jog szoros összefüggéseket mutat a szólásszabadság jogával, és leggyakrabban utóbbi jog gyakorlása jár e személyiségi jogok sérelmével. Amíg a tényállítás valódisága elvben objektíve eldönthető kérdés, és a valóság bizonyítás tárgya lehet, addig a becsülethez való jogot sérteni képes vélemény fogalmilag szubjektív, ellenáll a bizonyításnak. Mint ilyen, a szólásszabadság általánosan elfogadott elvei szerint szélesebb körű védelmet érdemel, mint a (valótlan) tényállítás.⁴² A bíróságok tehát csak a „kifejezőmódjában indokolatlanul bántó”, nem pedig általában az érintette

⁴² L. pl. 36/1994. (VI. 24.) AB határozat.

nézve sértő véleményeket korlátozhatják. A másik sajátosság, ami elválasztja a jóhírnév és a becsület védelmét, az az, hogy utóbbinak minden jogi standardizálás ellenére is megmaradt némi szubjektív jellege, ami a sérelmet szenvedett személy belső integritásával kapcsolatos jogi relevancia elismerésében tükröződik. Bár a „kifejezőmódjában indokolatlanul bántó” szófordulat óhatatlanul maga is egy objektív mérce alkalmazását teszi szükségessé (azaz, a „bántalom” megléte nem az egyén érzékenysége, hanem a bíróság által alkalmazott általános mérce szerint ítélendő meg), mégiscsak van valami köze az egyén azon lelki fájdalmához, amit ő a szélsőséges vélemény nyomán érez. A becsülethez való jog új Ptk.-ba foglalt, de egyértelműen a korábbi bírói gyakorlaton alapuló legtipikusabb megsértése tehát Janus-arcú tényállás: a társadalmi értékítélet megalapozottságát és az egyén megalázásának, megbántásának elkerülését is célozza, és utóbbi vonatkozásában az emberi méltóság leszűkített értelmezéséhez kapcsolható.

3.3. Az új Ptk. születése és rendelkezései

Mindennek a jelentősége az általános személyiségi jog vonatkozásában nem merült fel az új Ptk. elfogadásáig. Az új kódex ugyanis a közvélekedés szerint a régi Ptk. 75. § (1) bekezdésből kiolvasható általános személyiségi jog helyébe az emberi méltóság „anyajogát” nevezte meg általános személyiségi jogként [új Ptk. 2:42. § (2) bekezdés]. Ha ez így van, akkor az emberi méltóság a két Ptk. szerinti fogalma nem lehet azonos. A régi Ptk.-ra alapozott gyakorlat, amely szoros összefüggésben állónak tekintette a méltóság–becsület–jóhírnév jogait, az új kódex hatálya alatt nem tartható fenn.

Persze érdemes közelebbről is megvizsgálni, hogy milyen tartalommal és jelentéssel szerepel az emberi méltóság az új kódexben. A Kodifikációs Főbizottság 2001-ben közreadott koncepciója szerint:

„Az Alkotmánybíróság az általános személyiségi jogot az emberi méltósághoz való jogként fogalmazta meg, e jog tartalmát pedig »a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogban«, az »általános cselekvési szabadságban«, a »magánszférához való jogban«, valamint az »önrendelkezés szabadságában« jelölte meg. Álláspontunk szerint az Alkotmánybíróságnak ez a gyakorlata a polgári jogban nehezen követhető. Az emberi méltóság a kodifikációban azért nem alkalmas kifejezés, mert e jognak a bírói gyakorlatban bevett, kialakult értelme van (a személyiség egy szeletének lealacsonyító megsértését jelzi).⁴³

⁴³ *Az új Ptk. Koncepciója.* A Kodifikációs Főbizottság 2001. november 8-i ülésén elfogadott formában szakmai vitára előterjesztette: Vékás Lajos egyetemi tanár, a Főbizottság elnöke.

A méltóság így a koncepció szerint a becsület és a jóhírnév jogát magába foglaló, azok körvonalain feltehetően valamelyest túlnyúló – bár a koncepcióban ennek a túlnyúlásnak a mértékére vonatkozó utalás nélküli –, korlátozott hatókörű „anyajog” lett volna.⁴⁴

A Főbizottság által 2006-ban közzétett első szövegjavaslat azonban egyáltalán nem tett említést az emberi méltóságról. Ennek oka abban volt keresendő, hogy:

„[...] az emberi méltóság valójában valamennyi más nevesített és nem nevesített magánjogi személyiségi jog mögöttes forrása, »anyajoga«, s mint ilyen a 2:112. § (1) bekezdésben megfogalmazott generálklauzula mellett külön is deklarálva felesleges megkettőződést eredményezne. Ennek oka a Ptk. személyiségi generálklauzulájának létében keresendő, amely egy konkrét nevesített személyiségi joggá »fokozná le« az emberi méltósághoz való jogosultságot.”⁴⁵

A Kormány által 2008-ban benyújtott törvényjavaslat ennek ellenére magába foglalta az emberi méltóságot, a régi Ptk. 75. §-nak szövegébe illesztve, inkább növelve, semmint tisztázva a jelentése körüli zavart. A törvényjavaslat szerint így: „A törvény védi az ember méltóságát, a személyhez fűződő jogokat. A személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani.” [2:74. § (1) bekezdés]. A törvényjavaslathoz fűzött indokolás szerint:

„[...] a Javaslat a hatályos Ptk.-hoz hasonlóan annak kimondásából indul ki, hogy az ember méltósága, a személyhez fűződő jogok, a törvény védelme alatt állnak és e jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. Ez a rendelkezés olyan generálklauzula, amely alapján valamennyi személyhez fűződő jog, a nem nevesítettek is, védelem alatt áll.”⁴⁶

Ugyanakkor maga a normaszövegre vonatkozó javaslat nem tisztázta az emberi méltóság és a személyhez fűződő jogok közötti kapcsolat mibenlétét, helyette egy kételemes felsorolás egy-egy elemévé tette őket, nem is utalva a köztük lévő viszonyra. Ennek nagy jelentősége nem lett, mert utóbb a törvényjavaslatból kikerült az emberi méltóság fogalma, hogy aztán az utolsó pillanatban visszakerüljön, ezúttal egy másik helyre. A végül elfogadott, kihirdetett, de hatályba soha nem lépett 2009-es Ptk. 2:75. § szerint: „A személyhez fűződő jogok védelme kiterjed az élet, az emberi méltóság, az egészség és a testi épség védelmére.”⁴⁷ E szöveg szerint a méltóság nem „anyajog”, hanem egy a nevesített személyiségi jogok közül, amelynek a becsülethez való korábbi kapcsolódásának fenntartása is bizonytalanává vált volna.

⁴⁴ Uo.

⁴⁵ *Polgári Törvénykönyv, Javaslat*. Budapest, 2006. december 31.

⁴⁶ *T/5949. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről*. Előadó: Dr. Draskovics Tibor igazságügyi és rendészeti miniszter. Budapest, 2008. június.

⁴⁷ 2009. évi CXX. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

Ezt követően az új Ptk. valamennyi, 2011-es és 2012-es javaslata a végül elfogadott tartalommal szólt az emberi méltóságról. Az új Ptk. kihirdetett 2:42. §-a szerint:

- „(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja.
(2) Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.”

A 2:42. § a Kodifikációs Főbizottság tagjai által szerkesztett és írt nagykommentár szerint:

„[...] két elemből fogalmazza meg a személyiségi jogi generálklauzulát: egyik elemként a 20. század eleji magánjogi kodifikációs tervezetekből ismert, pontos és gördülékeny, a személyiségi jogok lényegét és rendeltetését kifejező általános szabályt fogad el; második elemként – lényegét tekintve – megismétli az 1959.-es Ptk. indító szabályát.”⁴⁸

Ez a két elem egyaránt az (1) bekezdésben található (személyiségét „szabadon érvényesíthesse” és „abban őt senki ne gátolja”). Ez lenne tehát maga a generálklauzula. Ugyanakkor a kommentárszöveg így folytatódik:

„A Ptk. a személyiség magánjogi védelmének középpontjába az emberi méltósághoz való jogot helyezi; ezt tekinti minden nevesített és nem nevesített személyiségi jog »anyajogának«. Feloldja ezzel a [rég] Ptk. megoldásából adódó ellentmondást is, amelyben a legáltalánosabb fogalom, az emberi méltóság joga csak egy példálózó felsorolásban említett nevesített személyiségi jogként jelent meg.”⁴⁹

Az új Ptk. tehát mintha „mindkét világot” magába kívánná olvasztani: egyfelől – korszerűbb megfogalmazással, de – lényegében tovább élteti a régi Ptk. 75. §-át, másfelől át kívánja emelni az alkotmánybírósági gyakorlatban elsőként a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatban megfogalmazott általános személyiségi jog koncepciót, amelyet ott és akkor az AB az emberi méltóság (Alkotmányban szereplő) fogalmával azonosított. Erre az AB határozatra a nagykommentár kifejezetten utal is.⁵⁰ De ez a házasítás csak azon az áron lehetséges, hogy a 2:42. § két bekezdésének egymáshoz való viszonyát a törvény nem tisztázza; nem válik világossá, hogy ha az (1) bekezdésben előírt norma már maga a generálklauzula, amelynek nyomán a jövőben keletkező új személyiségi jogok vagy az emberi személyiség nevesítés

⁴⁸ SZÉKELY László: Személyiségi jogok. In: VÉKÁS Lajos – GÁRDOS Péter (szerk.): *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*. 1. kötet. Budapest, Wolters Kluwer, 2014. 125.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ Uo., 126.

nélkül is védelemre érdemes egyes aspektusai védelmet kaphatnak, akkor voltképpen mi a szerepe a (2) bekezdésben szereplő emberi méltóságnak, túl azon a kétségkívül meglévő „reprezentatív” funkción, amelyet a valóban fontos és gyakran hivatkozott érték szerepeltetése a normában betölt,⁵¹ illetve azon a szerencsés fejleményen, hogy így ezen érték a becsülethez való hozzákötése a normaszöveg szintjén megszűnt.

Az új Ptk. elfogadását kísérő kommentárírási hullám egyéb, amúgy magas színvonalú eredményei nem visznek közelebb ezen ellentmondás feloldásához: az egyik szerint a generálklauzula nem az (1), hanem a (2) bekezdésben található, azaz az emberi méltóság védelme lenne az, de a két bekezdés viszonya ezen elemzésben sem kerül elő.⁵² A másik szerint pedig az emberi méltóság az új Ptk.-ban a régihez képest szélesebb fogalmat takar, „közelít az alaptörvény fogalomhasználatához, de nem azonos azzal”⁵³ – a két bekezdés viszonya itt sem képezi elemzés tárgyát.

3.4. A közéleti szereplők személyiségvédelmére vonatkozó különös szabály

Nem sokkal a Ptk. elfogadása előtt tovább bonyolódott a helyzet, amikor a 2:44. §-ban szereplő, a közéleti szereplők személyiségvédelmének csökkentett jellegét rögzítő elv szövegét, amely eredeti formájában valóban csak a bírói gyakorlatot valamelyest törvényileg megtámogató alapvetés lett volna, egy módosító javaslat alaposan átírta. A módosítás nyomán a norma eredetileg három feltételhez kötötte volna a közügyek szabad megvitatása érdekében a közéleti szereplők jogainak korlátozását: a korlátozás méltányolható közérdekből történjen, szükséges és arányos mértékű legyen, valamint ne sértse a közszereplő emberi méltóságát. A 7/2014. (III. 7.) AB határozat ezek közül az első feltételt megsemmisítette, így a rendelkezés végül a következő szöveggel lépett hatályba: „A közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlása a közéleti szereplő személyiségi jogainak védelmét szükséges és arányos mértékben, az emberi méltóság sérelme nélkül korlátozhatja.” A módosítást Vékás Lajos vitacikkben bírálta, kiemelve, hogy a szólás- és

⁵¹ Ahogyan Navratyil Zoltán fogalmaz: az emberi méltóság „megjelenése és attraktivitása, patetikussága sajátos nyelvi, erkölcsi – természetjogi – környezetet biztosít más személyiségi jogok mellett”. NAVRATYIL Zoltán: Az emberi méltóság magánjogi szerepe és a véleménynyilvánítás szabadsága. In: KOLTAY András – TÖRÖK Bernát (szerk.): *Sajtószabadság és médiajog a 21. század elején 3.* Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 230.

⁵² FÉZER Tamás: Személyiségi jogok. In: OSZTOVITS András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja.* Budapest, Opten, 2014. 255.

⁵³ PETRIK Ferenc: Személyiségi jogok. In: WELLMANN György (szerk.): *Polgári jog. Az új Ptk. magyarázata I/VI.* Budapest, HVG-ORAC, 2013. 148.

sajtószabadságot mint a közügyek megvitatását biztosító alapjogokat minden ember személyiségi jogainak védelmének „az emberi méltóság védelmével kell ütköztetni”, de az, hogy a szöveg a méltóságot sérthetlenné teszi, „több mint zavaró”, hiszen „bármely személyiségi jogsérelem sérti [...] az emberi méltóságot”.⁵⁴

Azaz, tehetjük hozzá, ha abból indulunk ki, hogy a 2:42. § (2) bekezdés szerint minden személyiségi jog az emberi méltóság jogából fakad, a 2:42. §-ban és a 2:44. §-ban pedig az „emberi méltóság” fogalom azonos jelentéssel szerepel, azaz bármely személyiségi jogsérelem egyúttal a méltóság sérelmét is jelenti (még ha arra nem is kell külön hivatkozni akkor, ha más, nevesített jog is felhívható), akkor a 2:44. §-ben foglalt szabály valójában úgy is olvasható, hogy „a szólásszabadság gyakorlása a közéleti szereplő személyiségi jogainak védelmét [...] *személyiségi jogai sérelme nélkül* korlátozhatja”. Ekkor további két értelmezési út nyílik: vagy elfogadjuk, hogy a közéleti szereplők személyiségi jogai nem korlátozhatók (holott egészen biztosan nem ez volt a jogalkotói szándék), vagy megpróbáljuk magyarázni, hogy a „sérelem” nem azonos a „korlátozással”, azaz lehetséges jogok sérelme nélkül azokat korlátozni [ha „sérelem” alatt az Alaptörvény-ellenes – azaz az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésben foglaltak figyelmen kívül hagyása melletti – korlátozást értjük].

Létezik a 2:44. §-nak egy, a fentieknél elfogadhatóbb értelmezése, de ahhoz a kiindulópontot kell megváltoztatni, és elvetni azt, hogy az emberi méltóság a két érintett Ptk.-szakaszban azonos jelentéssel szerepel. Ezen felülemelkedve, ha a méltóság fogalmát a 2:44. § vonatkozásában a régi Ptk. hatálya alatt született bírósági döntésekhez közelítjük (azaz „anyajog”-mivoltától távolítjuk), és abban egy, az emberi státus, minőség tiszteletét előíró, valamelyest a becsülethez kapcsolható, nevesített személyiségi jogot látunk, akkor a 2:44. § azt is jelentheti, hogy „a szólásszabadság gyakorlása a közéleti szereplő személyiségi jogainak védelmét [...] *emberi minősége tiszteletben tartása mellett* korlátozhatja”. Ebbéli törekvéseinket ezúttal megalapozhatja Törő Károly, aki szerint: „Minden ember és minden jogi személy köteles az emberi közösség minden egyes tagjának az emberi mivoltát elismerni, és emberi méltóságát tiszteletben tartani.”⁵⁵ Korábban pedig – a korban nem meglepő módon némi, a szövegre rakódott ideológiai máz kíséretében – arról ír, hogy „[a] mi társadalmunkban az egyetlen rang az emberi méltóság, amit minden ember számára biztosítani kell”.⁵⁶

Bár az AB-hoz címzett indítvány kizárólag a „méltányolható közérdekből” szövegrészt kifogásolta, a rendelkezések szoros tartalmi összefüggése miatt a 7/2014. (III. 7.) AB határozat a Ptk. 2:44. §-ának egészét vizsgálta alkotmányossági szempontból. Az emberi méltóság védelmével kapcsolatban a határozat megállapította,

⁵⁴ VÉKÁS Lajos: Bírálat és jobbitó észrevételek az új Ptk. Törvényjavaslatához (a zárószavazás előtt). *Magyar Jog*, 2013/1., 4. Hasonlóan I. SZÉKELY i. m. (48. lj.) 135. és FÉZER i. m. (52. lj.) 278.

⁵⁵ Törő i. m. (37. lj.) 420.

⁵⁶ Uo.

hogy az a véleményszabadság korlátja lehet, de bármely sérelme „nem igazolhatja a szólásszabadság korlátozását. Ellenkező esetben a szólásszabadság tartalma kiüresedne [...]. Az emberi méltóság védelméhez való jog csak az emberi státusz jogi meghatározójaként korlátozhatatlan.”⁵⁷

Az alkotmányos probléma és az Alkotmánybíróság számára rendelkezésre álló nem túl széles mezsgye itt könnyedén azonosítható. Az Alaptörvény és a Ptk. kifejezetten védi az emberi méltóságot, előbbi – mint láttuk – kinyilvánítja annak sértetlenségét is (II. cikk). A szólásszabadság az emberi méltósághoz hasonlóan alapjog (IX. cikk), amely azonban nem korlátozhatatlan, de amelynek korlátozása – hasonlóan minden más alapjoghoz – csak szűk körben lehetséges [Alaptörvény, I. cikk (3) bekezdés]. Az emberi méltóság és a szólásszabadság alkotmányos kollíziója önmagában még nem feloldhatatlan a jogalkalmazás számára, ütközésük nem új keletű probléma. A Ptk. 2:44. §-a ugyanakkor úgy kíván többletvédelmet nyújtani a szólásszabadság számára (a közügyek megvitatásának szélesebb körét biztosítva), hogy egyúttal – a szélesebb védelem egyik objektív korlátjaként – megtiltja az emberi méltóságot sértő vélemények közzétételét. Ennek megfelelően pedig, ahogy fent már korábban rögzítettük, két értelmezési lehetőség van: utóbbi rendelkezés vagy alkotmányellenes (mert ellehetetleníti a szólásszabadság gyakorlását, hiszen bármely, sérelmes vélemény szükségszerűen egyben az emberi méltóságot is sérti), vagy pedig az emberi méltóság védelmének a vizsgált rendelkezés alkalmazása tekintetében olyan alkotmányos értelmezést kell adni, amely útmutatásul szolgálhat a jogalkalmazás számára is. Az AB ez utóbbi utat választotta, kifejezetten felhívja a figyelmet a bíróságok felelősségére az alkotmánykonform értelmezése tekintetében.⁵⁸ A döntés leszögezi, hogy az „emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusa csak az emberi státuszt alapjaiban tagadó véleménynyilvánítások egészen szűk körében jelenti a szólásszabadság abszolút határát”.⁵⁹ A vélemények, értékítéletek – „főszabály szerint”⁶⁰ – nemcsak a büntető-, hanem a polgári jogi felelősségre vonásnak sem lehetnek az alapjai; e tekintetben a 2014-es határozat visszautal a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban felállított mérce egyik leglényegesebb elemére, a közszereplőkkel kapcsolatban megfogalmazott vélemények, értékítéletek teljes büntetlenségére. De, ellentétben az 1994-es döntéssel, a testület 2014-ben nem tekintette az értékítéleteket teljes egészében alkotmányosan védettnek, mert megítélése szerint az azok számára biztosított erőteljes védelem:

„[...] nem jár az érintettek [a közszereplők] emberi méltósága, magánélete és jó hírneve védelmének [...] kiüresedésével. A közhatalmat gyakorló személyeket és a közszereplő politikusokat is megilleti a személyiségvédelem, ha az értékítélet a személyüket nem a közügyek

⁵⁷ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, [43] bekezdés.

⁵⁸ Uo., [60] bekezdés.

⁵⁹ Uo., [60] bekezdés.

⁶⁰ Uo., [61] bekezdés.

vitatása körében, nem közéleti tevékenységükkel, hanem magán- vagy családi életükkel kapcsolatban érinti. Indokolt lehet a polgári jogi felelősségre vonás abban a szűk körben is, amikor a megfogalmazott vélemény az érintett személy emberi státuszának teljes, nyilvánvaló és súlyosan becsmérő tagadásaként már nem az új Ptk. 2:43. §-ában foglalt nevesített személyiségi jogokba, hanem a 2:42. §-ban foglalt emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusába ütközik. A korábban kifejtettek figyelembevételével továbbá a közéleti szereplők is igényelhetnek jogi védelmet a hamis tényállításokkal szemben.”⁶¹

A határozat külön is kiemeli a közhatalom egyes gyakorlóit, például a bírókat, akik sajátos helyzetüknél fogva más közéleti szereplőkhöz képest – az általános személyiségvédelmi mércét el nem érő – többletvédelmet kaphatnak személyiségi jogaik számára.⁶² Ezzel a testület választ ad arra a kérdésre is, hogy miként kell értelmezni alkotmányos szempontból az Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdését, amely szerint „a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának megsértésére”. Az Alkotmánybíróság értelmezése alapján ez az alkotmánybeli szabály nem tekinthető a szólásszabadság abszolút korlátjának.

A határozat tehát megkísérel önálló értelmezést adni az emberi méltóság Ptk.-beli jogának; a döntésből e tekintetben az következik, hogy: (1) a közügyekre, közéleti szereplőkre vonatkozó vélemények, értékítéletek különleges védelmet élveznek, (2) amely azonban nem terjed ki a közéleti személyiségek magán- vagy családi életére vonatkozó értékítéletekre (ha azok nincsenek összefüggésben a közügyekkel), valamint (3) szintén nem terjed ki azon véleményekre, amelyek közügyek megvitatásával összefüggésben ugyan, de az érintett emberi státuszának teljes, nyilvánvaló és súlyosan becsmérő tagadását valósítják meg (emberi mivoltát vonják kétségbe, a közügyek megvitatásától elrugaszkodva, emberi minőségében becsmérlik, gyalázzák).

Utóbbi esetben már nem is a Ptk. 2:45. §-ban foglalt becsülethez való jog sérül (annak megsértése lehetőségét a 2:44. § által a közügyekben megfogalmazott vélemények számára biztosított védelem a jövőbeni bírói gyakorlat értelmezésében, a legkevésbé védett közszereplők – politikusok, a közhatalom gyakorlói – vonatkozásában akár teljes egészében ki is zárhatná; erre egyértelműen utal a fent említett szövegrész, azaz a polgári jogi felelősség „főszabály szerinti” kizárása), hanem az emberi méltóság joga [Ptk. 2:42. § (2) bekezdés]. Azaz, az emberi méltóságnak – ellentétben a polgári bíróságok korábbi, általánosan érvényesülő felfogásával – az alkotmánybírósági döntés értelmében létezik a becsülethez és a jóhírnévhez való jogon túli, sajátos és önállóan alkalmazható tartalma. Miközben az „anyajog” szükségszerűen magában foglalja a belőle fakadó jogok összességének tartalmát,

⁶¹ Uo., [62] bekezdés.

⁶² Uo., [61] bekezdés.

azok összességénél önmaga több. A 2:44. § alkalmazásában a döntés indokolása azt illusztrálja, hogy lehetnek helyzetek, amelyekben a közügyek megvitatásakor, közszereplők vonatkozásában az alkotmányosan megnyesegedett becsülethez való jog már nem képes követni a méltóság körében nyújtott védelem által még bejáratható magaslatoakat: ahol a becsülethez való jog véget ér, ott a méltóság által nyújtott védelem még tarthat.⁶³

4. A méltóság és a becsület büntetőjogi fogalma

A teljesség kedvéért szükséges kitérőt tenni a méltóság és a becsület büntetőjogi fogalmainak azonosítása érdekében; a magánjog számára is hasznos lehet a teljes körű fogalmi tisztázás. A Btk. szerint rágalmozást a becsület csorbítására alkalmas tény állításával, híresztelésével, vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezés használatával lehet megvalósítani, amit „valakiről más előtt” tesz az elkövető (226. §). Becsületsértést pedig az követ el, aki a rágalmozás tényállásában meghatározottakon kívül „mással szemben a) a sértett munkakörének ellátásával, köz megbízatásának teljesítésével vagy közérdekű tevékenységével összefüggésben vagy b) nagy nyilvánosság előtt a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ, vagy egyéb ilyen cselekményt követ el” (227. §). A rágalmozás és a becsületsértés jogi tárgya a Btk. kommentárja szerint azonos, mégpedig a személy társadalmi megbecsülésében, becsületében és méltóságában határozható meg. Ugyanakkor hangsúlybeli különbség érzékelhető: a becsületsértés elsősorban a méltóság és a becsület, kevésbé a társadalmi megbecsülés ellen irányul.⁶⁴

A büntetőjogi jogalkalmazói gyakorlat alapján mindkét bűncselekmény védett jogi tárgya a „becsület”, ami sajátos, büntetőjogi értelemben magába foglalja a társadalmi megbecsülés és az emberi méltóság védelmét is. Ez a felfogás tehát az emberi méltóságnak sajátos értelmezést ad, azt a becsület részeként említi, és a gyalázkodó, lekicsinylő megnyilvánulásokat a becsülethez való jogon túl az emberi méltóság megsértéseként is értékeli (lásd például BH1993. 139, BH1998. 412, EBH2000. 181, BH2001. 99, EBH2005. 1194, BH2014. 264). A BH1999. 9 szerint:

⁶³ Navratyil is kiemeli a méltóság kétarcúságát az új Ptk.-ban, amelynek megfelelően egyfelől „nyajog”, másfelől önálló jogsértés tárgya is lehet. Ez álláspontja szerint összhangba hozhatná nem csupán a Ptk., hanem az Alaptörvény különféle méltóságfogalmait is. L. NAVRATYIL i. m. (51. lj.) 231–232. Fontos körülmény még, hogy a 7/2014. (III. 7.) AB határozat mércéjét büntetőjogi kontextusban nem sokkal később a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat megerősítette.

⁶⁴ SZOMORA Zsolt: Az emberi méltóság és egyes alapvető emberi jogok elleni bűncselekmények. In: KARSAI Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, CompLex, 2013. 473., 476. Hasonlóan l. a BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál-féle büntetőjogi tankönyvet: *Büntetőjog II. Különös rész*. Budapest, HVG-ORAC, 2013. 256., 261.

„[...] a becsület mint büntetőjogi védelemben részesülő jogi tárgy két elemből tevődik össze: egyrészt a társadalmi megbecsülést, másrészt az emberi méltóságot foglalja magában. A társadalmi megbecsülés az emberről, egyéni sajátosságairól, egyéni tulajdonságairól, magatartásáról, személyes értékeiről a környezetében kialakult társadalmi értékítéletet jelenti; az emberi méltóság pedig az egyénnek azt az igényét fejezi ki, hogy olyan elbírálásban részesítsék, amely a társadalomban kialakult érintkezési forma minimális követelményének megfelel.”

A BH2000. 285 szerint az emberi méltóság „az egyén tulajdonságairól, magatartásáról, személyes értékeiről kialakított társadalmi értékítéletet jelenti”, és „az emberi méltóság [...] annak az igénynek a kifejezője, hogy a személyt, az egyént a társadalomban kialakult kulturált érintkezési mód minimális követelményeinek megfelelően kezeljék”. Ezzel összhangban nyilatkozik az EBH2011. 2394 is:

„[...] a bűncselekmény jogi tárgya a személyiségi jogok részét képező becsület; ezáltal büntetőjogi védelmet élvez a társadalmi megbecsülés és az emberi méltóság. A társadalmi megbecsülés a személyről kialakult kedvező megítélés, a személy tulajdonságának, magatartásának környezetében meglévő elismertsége. A méltóság az embert – adottságától függetlenül – megillető bánásmód igénye.”

A Btk. mindkét tényállás megvalósulásának feltételévé teszi a „becsület csorbítására alkalmas” közlés (tényállítás vagy egyéb kifejezés) meglétét. A rágalmazás és a becsületsértés nem határolható el olyan pontossággal, mint a polgári jogban a jóhírnév és a becsület megsértése, a két tényállás egymással szorosan összefügg (lásd például a becsületsértés tényállásában a kizáró klauzulát, mely szerint becsületsértést a rágalmazás esetein kívül lehet elkövetni, vagy azt a sajátosságot, mely szerint ha nem „más előtt”, csak a sértett jelenlétében állít az elkövető a becsület csorbítására alkalmas tény, akkor nem rágalmazást, hanem becsületsértést követ el). A mindkét tényállásban szereplő „becsület” büntetőjogi fogalma tehát komplexen ítélendő meg. A fenti bírói döntésekből és Szomora Zsoltnak a büntetőjogi becsületfogalomról írt alapos tanulmányából arra juthatunk, hogy a becsület egyik alkotóeleme – a méltóság mellett – a „társadalmi megbecsülés”.⁶⁵ Szomora ezt a felfogást szépen végigvezeti a Csemegi-kódextól kezdve az 1961-es és az 1978-as Btk.-kon át a hatályos kódexig. Mint írja, az 1961-es Btk. indokolása a becsületet „az emberről, tulajdonságairól, magatartásáról a társadalmi környezetben kialakult kedvező ítélet”-ként azonosítja.⁶⁶ Azaz nem csupán a „társadalmi értékítélet”, hanem a *kedvező* értékítélet a becsületfogalom egyik fő eleme. A büntetőjogi becsü-

⁶⁵ SZOMORA Zsolt: A becsület mint jogi tárgy – büntetőjog-dogmatikai és alkotmányjogi fejtegetések. In: MENYHÁRD Attila – GÁRDOS-OROSZ Fruzsina (szerk.): *Személy és személyiség a jogban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016. 259.

⁶⁶ Uo.

letfogalom sem a személy tényleges értékét védi, mert az a jog számára megállapíthatatlan, hanem egy fiktív, kedvező értékítéletet; azaz minden olyan közlés, amely az értékítélet romlását idézheti elő, sérti a becsületet, és így – az egyéb törvényi feltételek megvalósulása esetén – üldözhető. Ezzel magyarázható az a sajátosság, hogy – a jóhírnévsértés polgári jogi deliktumával ellentétben – valós tények közzététele is megalapozhatja a törvényi tényállás, így a bűncselekmény megvalósulását. Ugyanakkor, ahogyan ezt korábban megjegyeztem, ez a sajátosság rokonítható a polgári jog megközelítésével, amely viszont önmagában a valótlan tényállítást nem tekinti jogsértőnek (ha az nem egyben sértő is). A valótlan, de dicsérő állítás tehát megengedett, bizonyosságul arra, hogy a polgári jognak is csak a hírnév kedvezőtlen befolyásolásával van dolga, nem pedig bármely megalapozatlan, a helyes értékelést elnehezítő befolyásolásával. Ergo a polgári jogi tényállásban is a „kedvező társadalmi értékítélet” védelmének körvonalai sejlenek fel.

Korábban, a Ptk. tényállásainak elemzésénél igyekeztem amellet érvelni, hogy a „társadalmi értékítélet” egy olyan jogi fikció, amelynek alkalmazása elengedhetetlen a jóhírnév és a becsület védelméhez, a Ptk. pedig valójában nem magát az értékítéletet, hanem az értékítélet meghozatalához vezető utat, annak zavartalan körülményeit védi (a fenti kiegészítéssel, amelyből kiderül, hogy az ellentétes irányú megzavarással, azaz az alaptalan dicsérettel nincsen dolga). Így végeredményben maga a fiktív társadalmi értékítélet még zavartalan körülmények esetén is lehet helytelen, hibás, téves; egy emberről a társadalom gondolhat rosszat akkor is, ha egyéni értékével erre egyébként nem szolgált rá, és valótlant vagy sértőt sem állítottak róla. A büntetőjogi felfogás ki is mondja, hogy nemcsak a „társadalmi értékítélet” fikciójával dolgozik, hanem a „kedvező társadalmi értékítélet” fikcióját tartja szem előtt. Ennek legfőbb oka az a már említett sajátosság, mely szerint a valós tények állítása is alkalmas lehet a rágalmozás megvalósítására – azaz, a büntetőjog az egyén megítélését még a valósággal szemben is védi, és ennyiben valóban igaz, hogy a védett jogi tárgy a „kedvező értékítélet”, azaz az értékítélet csorbítása önmagában szankcionálható. Ha ez a sajátosság megszűnne, és kizárólag valótlan tényállítások esetében merülhetne fel a rágalmozás, akkor ott a zavartalan társadalmi értékítélet-alkotás válna a védett jogi tárgy (a becsület) fő elemévé, és nem lenne szükség feltételezni egy „kedvező” értékítélet meglétét. A polgári jogban ugyanakkor nem tartanám indokoltnak ezzel párhuzamosan a nem sértő, de valótlan tényállítások tilalmát: ezzel ugyanis elszakadnánk a személyiség védelmétől, és a közlés közönségeinek érdekeit előtérbe helyezve arra bátorítanánk a személyiségi jog jogosultját, hogy lépjen fel az őt alaptalanul jó színben feltüntető közlésekkel szemben – ez pedig nem életszerű elvárás vele szemben.

Azzal azonban, ha „a társadalom” téves következtetést von le egyébként valós tényekből vagy nem sértő véleményekből, megítélésem szerint a büntetőjognak sem lehet dolga; a tényállás módosulása esetén a valós és sérelmes tényállítások szintén általános büntetlenséget élveznének. De a hatályos jogszabályszoveg ismeretében találó Szomora – a bírói gyakorlat és a „bevett” jogértelmezés tükrében

tett – megállapítása, amely szerint „a magyar büntetőjog becsületfogalma csak részbeni átfedést mutat a becsület és a jóhírnév alkotmányjogi és polgári jogi fel-fogásával”.⁶⁷ Az is igaz persze, hogy a Btk. bizonyítási szabályát (229. §) a köz-ügyek megvitatását érintő ügyekben a bíróságok szinte automatikusan alkalmaz-zák, azaz közéleti szereplők büntetőpereiben a gyakorlatban kevés kivétellel már most is igaz az, hogy csak a valótlán (nem bizonyítható) tényállítások lehetnek rá-galmazók. A büntetőjogi és a magánjogi becsületfogalom egymáshoz közelítése tehát a gyakorlatban már megtörtént, a normaszöveg módosulásával pedig általá-nos jelleggel jelenhet meg mindkettőben a társadalmi értékelés (hírnév) megfele-lőségének védelme és a jogsértés által előidézett belső sérelem megakadályozása, azaz a szűkített jelentéstartalmú emberiméltóság-védelem. Ez ugyan nem teszi alkalmassá a becsület jogát (a becsületsértés tényállását) az „általános személyi-ségi jog” büntetőjogba való bevezetésére, egyfajta hézagpótló funkció betöltésére, olyan generális tényállásként, amely más tényállások által nem tiltott magatartások büntetésére alkalmas,⁶⁸ de a méltóság–becsület–jóhírnév fogalmi Bermuda-három-szögben való eltévelyedés veszélyét csökkentheti.

5. Jogi személyek becsülete és méltósága?

A jogi személyek és más személyösszességek mind a rágalmazás, mind a becsület-sértés bűncselekményének passzív alanyai lehetnek. A büntetőjogi értelemben vett „becsület” tehát nem csak a természetes személyeket illeti meg (lásd például BH1992. 154, BH1993. 139). Azaz, bár a Btk. kommentárja szerint a becsületsértés tényállásában erősebb a méltóságvédelmi elem, mint a társadalmi megbecsülés vé-delme, ennek ellenére jogi személyek és más személyösszességek is élvezhetik a tényállás által személyhez fűződő jogaik számára nyújtott védelmet.

A polgári jogi joggyakorlat alapján jóhírneve jogi személynek, illetve más jog-alanynak is lehet, így a közhatalmat gyakorló vagy közfeladatot ellátó szerveknek is (például BDT2008. 1860), de a becsület jogát a jogalkalmazás kizárólag a ter-mészetes személyekhez köti, és az emberi személyiség sajátosságaként azonosítja. A Ptk. 3:1. § (3) bekezdésében foglalt szabály („A jogi személy személyhez fűződő jogaira a személyiségi jogokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, kivéve, ha a védelem jellegénél fogva csupán az embert illetheti meg.”) tehát úgy értelmezendő, hogy míg a jóhírnév megilleti, addig a becsülethez való jog nem illeti meg a jogi személyeket. Ugyanakkor a Ptk. szövegéből ez az értelmezés nem következik min-den kétséget kizáróan, e kérdésről a törvénykommentárok is hallgatnak, és felső-

⁶⁷ Uo., 265.

⁶⁸ Uo., 266.

bírószági döntést sem igen találni, amely ebben általános érvennyel állást foglalt volna. Néhány kiragadott ítélet a Fővárosi Ítéletábrla gyakorlatából illusztrálja ezt a problémát: az egyik szerint „jogi személyeknél becsület megsértése nem is értelmezhető”,⁶⁹ a másik szerint ezzel összhangban „jogi személy becsülethez fűződő személyiségi jog megsértésének megállapítására irányuló igénye nem lehet alapos, mert a becsület csak természetes személyhez köthető személyiségi jog, így természetes személyhez kapcsolódóan értelmezhető”,⁷⁰ míg a harmadik nem osztotta azt a nézőpontot, „miszerint a jogi személyiség kizárja azt, hogy a jogi személy becsületsértés alanya legyen, miután a becsület a személy társadalmi megítélése és jogi személyeknek is lehet társadalmi megbecsültségük”.⁷¹ A jogirodalom ugyanakkor jellemzően elutasítja a becsülethez való jog jogi személyek vonatkozásában történő elismerését,⁷² bár Törő Károly már a múlt század hetvenes éveiben polemizált azon, hogy ez az elismerés esetleg mégis elképzelhető lenne.⁷³

A fentiekben az általam felvázolt magánjogi becsületfogalommal nem lenne egészen összeférhetetlen az, ha a jogi személyek becsülethez való jogát a joggyakorlat elismerné. Mert ugyan világos, hogy köznapri értelemben, az erkölcsi megalapozású fogalmat használva egy jogi személynek nem lehet „becsülete”, de a becsület jogi fogalma – korábbi érvelésem alapján – az érintettől hozott társadalmi értékítélet megalapozottságát és emellett megalázásának, megbántásának elkerülését is célozza, és a becsületfogalomban kétségkívül megmaradó morális töltet csak utóbbi vonatkozásában fedezhető fel, amely a jogi értelemben vett becsületet az emberi méltóság leszűkített értelmezéséhez kapcsolja. Ha úgy véljük, hogy jogi személyt nem lehet „megalázni” vagy „megbántani”, akkor ezzel együtt is elutasítható a jog jogi személyekre való kiterjesztése.

Az *Uj v. Hungary* ügyben⁷⁴ az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) is szemet szűrt a magyar büntetőjog megközelítése, amellyel jogi személyek vonatkozásában nem tartja elfogadhatatlannak a méltóságsértés megvalósulását (amennyiben a becsületsértés jogi személyekkel szemben is elkövethető, és a becsület fogalmába a társadalmi megítélésen túl a méltóság is beletartozik). Az EJEB ezt a megközelítést elutasította:

„Különbség van azonban egy gazdasági társaság kereskedelmi jó hírnévhez fűződő érdeke, valamint az egyén – társadalmi státuszt érintő – jó hírneve között. Míg ez utóbbi hatással lehet a méltóságra, a Bíróság számára a kereskedelmi jó hírnévhez fűződő érdek nélkülöző

⁶⁹ FIT-H-PJ-2012-645. bírósági határozat.

⁷⁰ FIT-H-PJ-2015-88. bírósági határozat.

⁷¹ FIT-H-PJ-2014-1049. bírósági határozat.

⁷² GÖRÖG i. m. (40. lj.) 151.

⁷³ TÖRÖ i. m. (37. lj.) 353.

⁷⁴ Application no. 23954/10, 2011. július 19-i ítélet.

ezt az erkölcsi dimenziót. A jelen kérelemben a kockán forgó, jó hírnévvel kapcsolatos érdek egy állami tulajdonban álló gazdasági társaság érdeke; ilyen módon ez kereskedelmi érdek, melynek az erkölcsi karakter szempontjából nincs relevanciája.”⁷⁵

Ez azonban semmiképpen nem jelenti azt, hogy a becsületsértés az EJEK szerint ne lehetne jogi személyekkel szemben elkövethető; a testület mindössze annak „hírnévszerű” értelmezésére helyezné a hangsúlyt, azaz a társadalmi értékítélet-alkotás folyamatát megzavaró vélemények elvi korlátozhatóságát a fenti *dictum* (amelyet a *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt. v. Hungary* ügyben az EJEK utóbb megerősített)⁷⁶ nem veszélyezteti.

Itt érdemes egy pillanatra eltöprengeni az EJEK és a magyar polgári bíróságok megközelítésén. Amikor jogi személyről beszélünk, hajlamosak vagyunk megfélemedezni róla, hogy az nem létezhet mögötte álló emberek (természetes személyek) nélkül. Még ha egy jogi személynek nincs is tagsága (például alapítvány), akkor is vannak olyan kezelői, akiket a jogi személlyel kapcsolatos negatív értékítélet sért. Ez a sérelem a jogi személyek egyes típusai szerint eltérő intenzitású lehet, illetve az adott típushoz tartozó jogi személyek tényleges működése, tevékenysége, méretei stb. szerint differenciálódhat. Ha egy kis családi kft.-t gyaláz valaki, az súlyosabb bántalmat okozhat tagjai számára, mint ha egy óriáscég kisorszvényese olvas elmarasztaló kritikát a cég tevékenységével kapcsolatban. A fent hivatkozott *MTE*-ügy erre jó példa: a magyar joggyakorlat miatt a felperes jogi személy a magyar bíróságon jóhírnév megsértése miatt perelt, holott az általa vitatott, olvasói kommentekben írt vélemények közül a legdurvább mondat az volt, hogy: „Azért az ilyenek szarjanak sünt és költsék az összes bevételüket anyjuk sírjára, amíg meg nem dögölnek.” Világos, hogy egy kft.-nek nincs anyja, de az ügyvezetőnek, tulajdonosnak stb. van, és az is, hogy ez a mondat nem tényállítás, hanem vélemény, így sokkal inkább lehet alapja a becsülethez való jog, semmint a jóhírnév megsértésének. Ha a magyar polgári jog elismerné a jogi személyek becsülethez való jogát és az EJEK elfogadná, hogy egy ilyen szabály nem magát a jogi személyt (fiktív létezőt), hanem a mögötte álló embereket védi, akkor az *MTE*-ügy kimenetele is más lehetett volna (persze kissé túlteng a mondatban a feltételezés).

Összességében tehát, amennyiben a becsülethez való jogban erősebbnek tekintjük a hírnévvédelmi elemet, és/vagy a jogi személyek „megbántását” a mögötte álló emberek bántalmaként azonosítjuk, akkor ebből egyenesen következik e jog jogi személyek számára való biztosítása.

Azt azonban már végképp nem gondolhatja senki, hogy a magánjogi emberi méltóság megilleti jogi személyeket is. (Miközben a büntetőjog ezt evidensen fogadja el, a méltóságot a becsület fogalma alá szubszumálva.) A polgári jogászok

⁷⁵ Uo., 22. bekezdés.

⁷⁶ Application no. 22947/13, 2016. február 2-i ítélet. 66. és 84. bekezdések.

e szilárd meggyőződése rögtön felveti azt a problémát, hogy ha az emberi méltóság az új Ptk. értelmében „anyajog”, minden személyiségi jog eredője, akkor a logika szabályait betartva elkerülhetetlen, hogy a jogi személyeknek is legyen méltóságuk. Mert igaz ugyan, hogy a Ptk. 3:1. § aggályosan elkerüli a jogi személyekkel kapcsolatban a „személyiségi jog” kifejezés használatát, az azokat megillető személyhez fűződő jogok voltaképpen ugyanúgy az emberi méltóság jogából erednek; egyazon jognak nemigen lehetnek különböző – emberek és jogi személyek esetében eltérő – forrásai. Ha azonban a méltóság szűkebb értelmezését fogadjuk el (a megaláztatás tilalma, az emberi státus sértetlen elismerése), akkor nehezebb a méltóság jogi személyekre való kiterjesztése mellett érvelni; ugyanakkor az új Ptk. 2:42. § nem ezen megközelítés talaján áll, hanem általános generálklauzulaként tételezi a méltóságot, így legalábbis táptalajt ad azon érveknek, amelyek a méltóság jogi személyekre való kiterjesztése mellett hozhatók fel.

6. Következtetések

A fentiekben kísérletet tettem arra, hogy a jóhírnév (polgári jogi) és a becsület (polgári és büntetőjogi) fogalmának pontos azonosításához megfelelő szempontokat gyűjtsék. A végére marad a kérdés, hogy miként azonosítható a magánjogi személyiségvédelemben fontos szerepet játszó „általános személyiségi jog”.

Már csak a régi Ptk. 75. §-ához fűződő szoros kapcsolódás miatt sem tagadható, hogy az általános személyiségi jog az új Ptk. 2:42. § (1) bekezdésében szerepel. Ezen az sem változtat, hogy az Alaptörvény VI. cikkének szövege egy 2016-os Ptk.-módosítás következtében beszüremkedett a normaszövegbe, így most az (1) bekezdés a személyiség általános védelmén túl „különösen a magán- és családi élet, az otthon, a másokkal való – bármilyen módon, illetve eszközzel történő – kapcsolattartás és a jóhírnév tiszteletben tartásához való” jogot védi. E példálózó felsorolás zavaró és funkciótlan, hiszen e jogokat a Ptk. már egyébként is – legtöbbször jóval részletesebben kifejtve tartalmukat – védi.

Voltaképpen a 2:42. § (1) bekezdése már szükségtelessé teszi a 2:42. § (2) bekezdésbe foglalt emberi méltóság kiemelését, anyajogkénti meghatározását. A két bekezdés, ha nem mond is ellent egymásnak, de nehezen értelmezhető viszonyban áll egymással.⁷⁷ Schultz Márton szerint a (2) bekezdés az (1) értelmezésének tekinthető, amely rámutat a személyiségi jogok emberi méltósággal való összefüggésére, de amelyre önálló normaként hivatkozni nem lehet.⁷⁸ A méltóság mint a

⁷⁷ Ezzel egyetértőleg I. SCHULTZ Márton: Gondolatok a személyiségi jogok generálklauzulájáról és az emberi méltóságról. *Magyar Jog*, 2016/12., 689.

⁷⁸ Uo.

jogok forrásának szerepeltetése a normaszövegben ezzel együtt is fontos, bár szimbolikus üzenetet hordoz, de elképzelhető, hogy szerencsésebb lett volna az Alaptörvényre hagyni ezen üzenet kifejeződését. Az emberi méltóság magánjogi anyajog-funkciója ugyanis nemcsak az (1) bekezdéshez fűződő tisztázatlan viszonya miatt problémás, hanem a jogi személyek személyhez fűződő jogai (fakadhatnak azok is az emberi méltóságból? ha nem, akkor külön eredője van az emberek és a részvénytársaságok jóhírnév-védelmének? ha igen, utóbbi hol keressük?), a 2:44. §-ban szintén említett méltóságértelmezés nehézségei, illetve a magánjogi és alkotmányjogi anyajog-kategória differenciálásának problémája miatt is.

Tulajdonképpen az emberi méltóság a Ptk.-ban azt jelenti, amelyen jelentéssel a jogalkotó, illetve utóbb a jogalkalmazó felruházta. Az anyajog-jelleg mint mesterséges jogi konstrukció valójában a jogon kívül értelmezett méltósághoz nemigen kapcsolható részjogok (például üzleti titok, know-how) jogi méltóságfogalom alá szorítását sem zárja ki. Ellenben – bár a 2:42. § (2) bekezdése ezt most gátolja, de – szükség lenne egy szűkebb értelmű emberiméltóság-fogalomra, amelynek elismeréséből az emberi státus elismerése, a mindenkivel szemben tanúsítandó emberi bánásmód kötelezettsége fakadna, és így önálló, nevesített személyiségi jogként szolgálna [a 2:44. § legalábbis megnyitotta a kaput egy efféle értelmezés felé is, lásd 7/2014. (III. 7.) AB határozat].⁷⁹

Befejezésül megállapíthatjuk, hogy miközben a két, igen nagy jelentőségű kodifikáció során az emberi méltóság fogalmának pontos tisztázása volt a cél, e szándékokra rácsfolva, az első szövegváltozatok módosításainak is köszönhetően, e jog tartalma bizonytalan maradt; mindez valójában nem érinti a Ptk.-beli általános személyiségi jog alkalmazhatóságát, így az emberi személyiség védelmében a bírói jogfejlesztés útjába ezen akadályok nem állhatnak.

⁷⁹ Hasonló következtetésre jut Navratyil is, l. NAVRATYIL i. m. (51. lj.) 244.